

Найвідоміший скандинав кіно-Америци. Мадс Міккельсен

Роксоляна Свято

Мадс Діттман Міккельсен (22.11.1965) – данський кіноактор. Володар нагород Європейської кіноакадемії (2006) та Каннського МКФ (2012) за найкращі чоловічі ролі. 2010 року отримав від королеви Данії титул лицаря і був нагороджений данським Орденом Данеборга, другим за значимістю лицарським орденом країни. В доробку 49-літнього актора – понад сорок кіно- і телеролей.

Мадс Міккельсен і Сідсе Бадетт Кнудсен у фільмі «Після весілля». Режисер Сюзанна Бір. Данія, 2006

Трохи біографії

Мадс Міккельсен народився в Копенгагені в родині медсестри і таксиста. Його рідний брат, Ларс Міккельсен, – також популярний у Данії кіно- і телеактор. 1986 року закінчив найстарішу гімназію країни «Metropolitanskolen», а згодом – театральну школу «Arhus Theatre School». Одинадцять років професійно займався легкою атлетикою і ще вісім років танцями, а провчившись рік у Балетній академії Гетеборга, тривалий час працював у танцювальній трупі «Micado» і танцівником у м'юзик-холі. Перехід із балету в акторську сферу був для нього, за власним зізнанням, не надто складним (бо і в танцях його найбільше цікавив «драматизм»¹), хоч брак спортивної дисципліни на знімальному майданчику і досі часом його обтяжує.

Перша Міккельсенова головна роль у фільмі «Дилер» (1996) принесла і перше визнання в Данії, де він згодом став і вельми популярним телеактором, зокрема після детективного серіалу «Спецпідрозділ» (2000).

Увагу міжнародної аудиторії привернув ролями в двох стрічках данської режисерки Сюзанни Бір – «Відкриті серця» (2002), 28-й фільм, знятий у рамках «Догми 95»², та «оскаро-

носного» «Після весілля» (2006). А після ролі головного лиходія Ле Шиффра в черговій серії «бондіани» («Казино Рояль», 2006) він упевнено підкорив і голлівудського глядача.

В останнє десятиліття Міккельсен успішно поєднує головні ролі в американських блокбастерах і дорожесних серіалах, що збирають мільйонні аудиторії по всьому світу, з грою в значно скромніших європейських фільмах, які, втім, традиційно здобувають і прихильність кінокритиків, і престижні міжнародні відзнаки – як-от головна роль у фільмі «Полювання» ще одного «догмівця» Томаса Вінтерберга (2012), за яку він і отримав каннську «Пальмову гілку».

Феномен Міккельсена

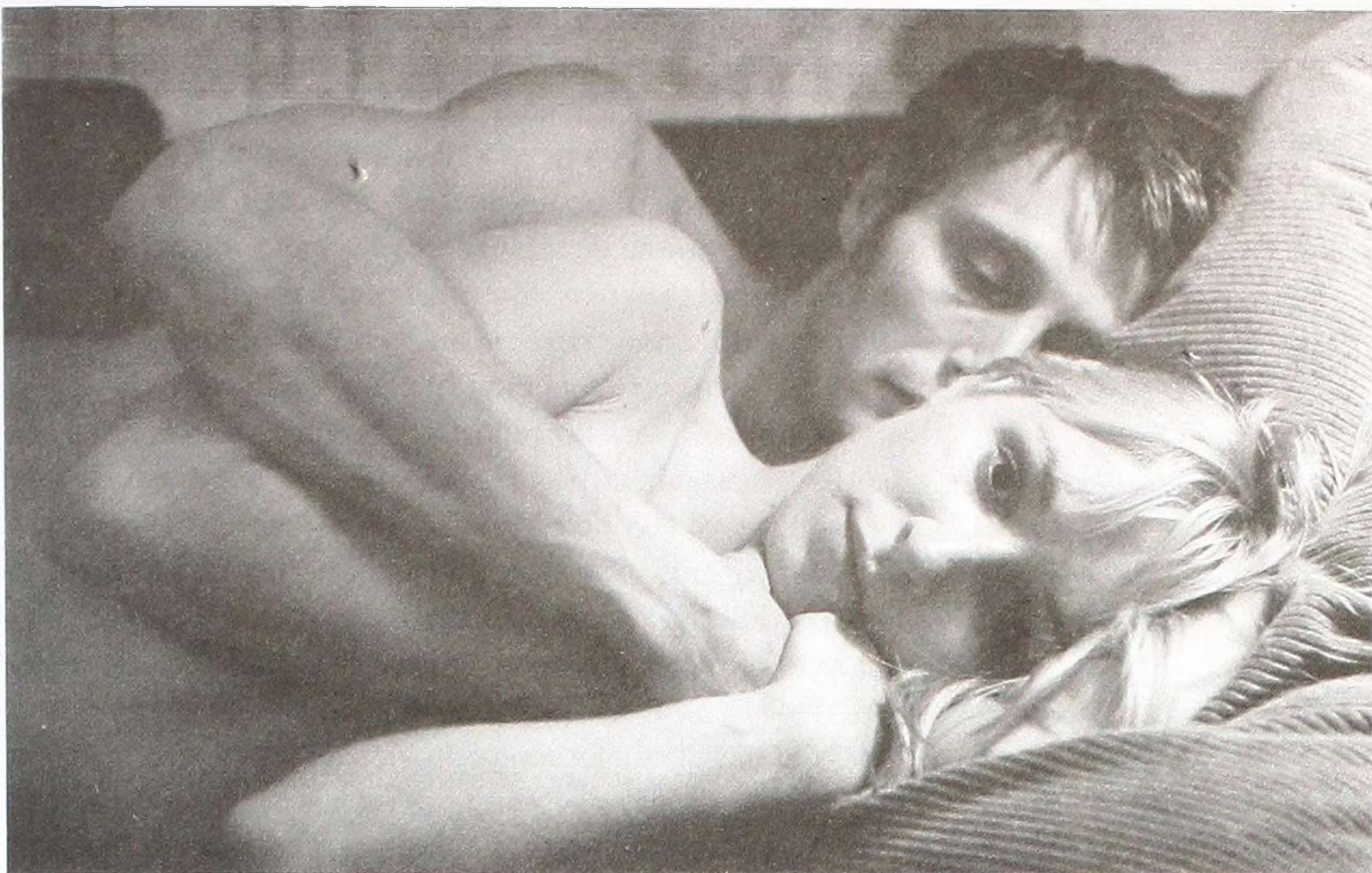
Випадок Мадса Міккельсена доволі нетиповий.

Звісно, ХХ століття знає чимало історій завоювання Голлівуду європейцями. Але фігурують у цих історіях переважно британці, до того ж, американізовані або принаймні позбавлені характерного «британського акценту». Представників «маленьких» європейських кінематографій – до яких актор скромно зараховує і данський – в голлівудському кіно значно менше. І Міккельсен, поза сумнівом, – найвідоміший «скандинав» сучасної кіно-Америци, якого час від часу глянцевої видання оголошують ще й секс-символом різного масштабу (хоч актор і жартує, що американці та канадійці досі плутають його з Вігго Мортенсенном³).

¹ Мадс Міккельсен: актер обязан защищать своего героя. Интервью Ольги Гринкруг // <http://ria.ru/interview/20120529/659784009.html>

² «Догма 95» – маніфест данських режисерів 1995 року, головна суть якого полягає у відмові від традиційних правил зйомки та монтажу: режисери відмовилися від штучного освітлення, музики, реквізиту, знімали не в павільйонах, а в натуральних умовах, часто – ручною камерою. Найвідомішим режисером «Догми» є Ларс фон Трієр. Загалом у рамках «Догми» зняли сорок фільмів.

³ Мадс Міккельсен: актер... // <http://ria.ru/interview/20120529/659784009.html>

Мадс Міккельсен і Соня Ріхтер
у фільмі «Відкриті серця».
Режисер Сюзанна Бір. Данія, 2002

Але ще нетиповіша Міккельсенова незалежність: хоч актор ледь не щороку з'являється в новому успішному американському кіно- або телепроекті – а після «Казино Рояль» найбільшу славу і прибутки йому принесла роль Ганнібала в однойменному серіалі 2013 року каналу NBC, – його досі рідко наважуються назвати голлівудським актором. І для цього є підстави: Мадс Міккельсен і далі мешкає в Копенгагені, радо погоджується на ролі не лише у фільмах відомих йому данських режисерів, а й у різних більш або менш бюджетних копродукціях – як-от румунсько-американській «Небезпечній ілюзії» (інша назва – «Неминуча смерть Чарлі Кантрімена», 2013) Фредеріка Бонда, де грає роль суворого бандита, одруженого з молодою красунею, або в північно-похмурій німецько-французькій стрічці «Міхаель Кольхаас» (2013, режисер Арно де Пальєр) – екранізації однойменної повісті німецького романтика Гайнриха фон Кляйста про трагічну спробу боротьби за справедливість в умовах XVI століття. А трохи раніше, 2009-го, в Європі «нашуміла» його роль російського композитора-емігранта у фільмі Яна Кунена «Коко Шанель та Ігор Стравінський» (Франція–Японія–Швейцарія): Міккельсен вразив тоді багатьох емоційною правдивістю не лише любовної (історія нетривалого адюльтеру між всесвітньо відомою кутюр'є та композитором), а й музичної лінії (ідеться про період написання та представлення публіці славнозвісної «Весни священної»). Ніяк не оминуть і роль німецького лікаря-просвітника Йоганна Фридриха Штрунзее в історичній стрічці «Королівський роман» Ніколая Арсея (Данія–Швеція–Чехія, 2012): тут його вживання в атмосферу данського королівського двору та самої епохи тоді ще провінційної невеликої північноєвропейської країни таке органічне, що часом забуваєш, що перед тобою не німецький лейб-лікар XVIII століття, а данський актор XXI-го. Особливо переконливий він тут у любовному сюжеті – драматичній пристрасті між молодою королевою британського походження Матильдою, одруженою з психічно

хворим юним королем Крістіаном VIII, та Штрунзее – довіреною особою короля, а згодом і фактичним правителем Данії (якого невдовзі страять на очах багатотисячного народу, за чий інтереси він, як просвітник, так уболівав). Але дивовижним чином Міккельсен уміє також «ускладнювати» і доволі однозначні та прямолінійні ролі у фільмах розважальних жанрів: за ним цікаво спостерігати і в «Трьох мушкетерах» Пола Андерсона, 2011 (Рошфор), і у вестерні «Рятунок» Крістіана Леврінга, 2014 (месник Джон), і навіть у «Вальгаллі: сага про вікінгів» Ніколаса Відінга Рефна (Британія–Данія, 2009) – фільмі в доволі специфічному жанрі криваво-батального кіно на основі міфологічного сюжету з елементами фентезі, де він зіграв суворого одноокого воїна-вікінга. Що вже казати про згадуваного Ганнібала Лектера – лікаря-психотерапевта з таємним хобі «вишуканого» людодівства, який морочить голови цілим підрозділом ФБР: не один критик написав, що Міккельсен зумів якщо не перевершити, то принаймні дорівнятися в майстерності Ентоні Гопкінсу в «Мовчання ягнят», який і уславив колись цього персонажа.

«Догмівський» психологічний натуралізм

Та хоч би як органічно виглядав Міккельсен у фільмах яких завгодно жанрів, саме ролі в трьох стрічках данських режисерів (хоч власне «догмівська» – лише одна з них) принесли йому найбільше похвал і відзнак професійної кіноспільноти. Три фільми, про які йдеться («Відкриті серця», «Після весілля» Сюзанни Бір і «Полювання» Томаса Вінтерберга), поєднує своєрідна камерність: герої тут, у згоді з традицією скандинавського кінематографа, вирішують не історичні чи суспільні, а суто приватні проблеми. Всі три показують людину в психологічно – чи то пак психічно – складній ситуації, з якої неможливий простий і однозначний вихід. І нарешті всі три мають наближену до «догмівської» естетику: якщо це і не ручна камера, то все одно мінімум штучного світла, настанова на натуральність зйомок, бага-

Мадс Міккельсен у фільмі «Полювання».
Режисер Томас Вінтерберг. Данія, 2012

то великих планів (передусім людських облич) і позбавлений зайвих «красивостей» монтаж.

У фільмах Сюзанни Бір головним джерелом проблем персонажа Міккельсена постають жінки (чи то пак його стосунки з ними). У «Відкритих серцях» доктор Нільс закохується в молоду Сесіль – наречену молодого паралізованого пацієнта Йоахіма, який випадково потрапив під машину Нільсової дружини. Заплутаний клубок емоцій, де спершу домінують почуття провини та банальне співчуття, які дуже швидко переростають у симпатію, а далі взаємний потяг, пристрасть і нарешті усвідомлене кохання: цю історію Міккельсен зумів передати так, що глядач і справді в неї вірить, а отже починає симпатизувати саме йому, а не, скажімо, зраженій дружині чи покинутому Йоахіму. Кохання, з одного боку, як руйнівна сила, що ламає життя відразу багатьом (у цьому випадку жертвами стають ще й Нільсові діти), а з іншого – щось настільки неunikне і природне, що вже від перших зустрічей Нільса і Сесілі глядач відчуває, що по-іншому їй не може бути. Як Міккельсену вдається це передати на екрані – незбагнено, бо нічого особливого він наче їй не робить: він і справді по-скандинавськи небагатослівний, тихий і спокійний і, головне, жодним чином не «збаблює» глядача своїми фізичними даними (і стосується це не лише цієї стрічки).

У фільмі «Після весілля», за який режисерка отримала «Оскара», а Мадс Міккельсен – нагороду Європейської кіноакадемії, він грає середнього віку Якоба Петерсена – соціального працівника, який уже чимало років живе в Індії та допомагає безпритульним дітям. У Данію він приїздить, щоб отримати фінансову допомогу від багатого бізнесмена Йоргена. Але ситуація, як з'ясовується, не така проста: Йорген виявляється чоловіком колишньої Якобової коханої, ба більше, Якоб дізнається і про існування дорослої доньки, яка саме виходить заміж. Не вдаючись у всі подробиці цієї заплутаної, але дивним чином теж психологічно переконливої історії, зауважу лише, що ініціатором

Якобового приїзду виявився саме Йорген, який не так давно дізнався про свою смертельну хворобу. Іншими словами, персонажеві Міккельсена знову доводиться робити дуже складний, але, з ретроспективної точки зору, найлогічніший життєвий вибір, що змінить усе його попереднє існування. І, знову ж: актор «скуп», але насправді дуже виразно передає всю палітру мінливих емоцій – від злості, навіть бажання помститися, до заспокоєння, примирення і нарешті ніжності та любові (в різних її проявах).

«Полювання» Томаса Вінтерберга теж показує чоловіка в психологічно складній ситуації, і, до речі, теж через жінку, хай і зовсім дитячого віку: Лукас – вихователь дитсадка, несправедливо звинувачений у педофільії. Маленька дівчинка, його вихованка, ображається через брак уваги, а відтак, «надихнувшись» розповідями старшого брата, вигадує історію, що Лукас начебто її «торкався». Звернувшись до однієї з найдражливіших тем, що, за влучним спостереженням одного кінокритика, стала справжнім «неврозом сучасного суспільства»⁴, режисер від початку свідомо наголошує на невинуватості головного героя. Адаже його більше цікавить не так сама педофільія чи, скажімо, деконструкція уявлень про дитячу невинність (як-от у «Білій стрічці» Ханеке), а радше сучасна людина, що опиняється в ситуації цькування з боку суспільства (полювання тут – це також і метафора ситуації головного героя).

Лукас в одну мить втрачає все: роботу, репутацію, повагу раніше таких прихильних односельців, шанси на отримання опіки над неповнолітнім сином і навіть жінку, з якою недавно розпочав стосунки. Власне, його і буквально цькують: розбивають камінням вікна, всіляко принижують та ізолюють від спільноти. Ситуація тим складніша, що дівчинка, про яку йдеться, – донька його найкращого друга. Лукас – наголошено «цивілізована» людина, яка вірить у те, що правду рано чи пізно буде розкрито (врешті так і стається: наприкінці дівчинка таки зізнається в тому, що збрехала), а кожного має захищати презумпція невинуватості. Насправді ж це виявляється великою ілюзією: суспільство, навіть таке «розвинене», як данське, далеке від стереотипних уявлень про цивілізованість, і тих, кого запідозрять у небажанні коритися загальним правилам, буде в кращому разі піддано ostracismу (невипадково особливу злобу спільноти викликало те, що Лукас не схотів самотійно ізолюватися і не втомлювався наполягати на своїй безневинності). Вінтерберг, мабуть, не міг би знайти ліпшого актора на цю роль, адже Міккельсен без зайвих слів і мелодраматичних сцен майстерно передає найтонші нюанси емоцій. Хоч, як показує досвід усіляких трилерів, вестернів чи екшенів за його участі (тут було згадано лише найвідоміші з них), усілякі мужні та героїчні (в розумінні масового кіно) персонажі йому теж чудово вдаються. Тож режисери, які схочуть експлуатувати його фізичні дані, теж не будуть розчаровані. В будь-якому разі, не залежно від жанру чи імені режисера, його постать на екрані притягуватиме, як магнітом.

⁴ Мадс Міккельсен: «Кажды родитель быстро сталкивается с проблемой педофилии». Интервью с Марией Кувшиновой // <http://os.colta.ru/cinema/events/details/37356/?expand=yes#expand>